

УДК 37.035.6 (091)

Віталій Кульчицький, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін
Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті проаналізовано соціально-педагогічні основи патріотичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Розкрито суть патріотичного виховання з урахуванням сучасних соціально-педагогічних реалій. Висвітлюється особлива роль соціально-педагогічних основ патріотичного виховання в становленні особи як громадянина. Зроблено висновки про необхідність вивчення й аналізу з точки зору сьогодення цілісної поетапної системи патріотичного виховання молоді у радянські часи (погляди В. Сухомлинського щодо патріотично-соціально-активної учнівської молоді).

Ключові слова: В. Сухомлинський, патріотичне виховання, соціально-педагогічна діяльність, учнівська молодь, особистість.

Літ. 14.

Віталій Кульчицький, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры философии и общественных дисциплин
Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ В. СУХОМЛИНСКОГО

В статье проанализированы социально-педагогические основы патриотического воспитания в педагогическом наследии В. Сухомлинского. Раскрыта суть патриотического воспитания с учетом современных социально-педагогических реалий. Освещается особая роль социально-педагогических основ патриотического воспитания в становлении личности как гражданина. Сделаны выводы о необходимости изучения и анализа с точки зрения нынешнего времени целостной поэтапной системы патриотического воспитания молодежи в советские времена (взгляды В. Сухомлинского относительно патриотически-социально-активной ученической молодежи).

Ключевые слова: В. Сухомлинский, патриотическое воспитание, социально-педагогическая деятельность, ученическая молодежь, личность.

**Vitaliy Kulchytsky, Ph.D. (Pedagogic) Docent of
Philosophy and Social Sciences Department
Ternopil State Medical University
by I. Horbachevsky**

THE SOCIAL AND PEDAGOGICAL BASIS OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE PEDAGOGICAL HERITAGE OF V. SUKHOMLYNSKY

The social and pedagogical basis of patriotic education in the pedagogical heritage of V. Sukhomlynsky are analysed in the article. The essence of patriotic education based on modern social and educational context is exposed. The special role of social and pedagogical basis of patriotic education in identity formation as a citizen is described. The conclusions about the necessity of study and analysis from the point of view of present time of the integral stage-by-stage system of patriotic education of young people in soviet ages (views of V. Sukhomlynsky in relation to a patriotically and socially active pupils).

Keywords: V. Sukhomlynsky, patriotic education, social and pedagogical activity, students, personality.

Актуальність теми. Останнім часом все більше фахівців, діяльність яких пов'язана з педагогічною практикою та роботою в молодіжному середовищі звертають увагу на необхідність розв'язання проблем, пов'язаних з недосконалістю сучасної системи виховання. Сама логіка суспільного розвитку висуває цю проблему до числа пріоритетних. Це обумовлено тим, що без вирішення питання

створення ефективної системи патріотичного виховання неможливий подальший стійкий суспільний розвиток держави та особистості в політичній, економічній, соціальній, духовній та інших областях.

На сьогодні в суспільстві уже назріло розуміння ускладнень, пов'язаних з переходом до, так званої, ринкової економіки, деполітизації освіти. Це привело до втрати значення таких рис

громадської свідомості як честь, обов'язок; відійшли на другий план ідеали любові до Вітчизни і до людей; убожіє духовність.

Актуальність патріотичного виховання особистості в умовах глобалізації значною мірою зумовлюється вимогами сучасних державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити усім громадянам рівні стартові можливості для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей. Відповідно Закону України "Про загальну середню освіту" (стаття 5) виховання громадянина має бути спрямованим передусім на розвиток патріотизму, любові до свого народу, до України.

Проблеми патріотичного виховання громадян України і, зокрема учнів, є надзвичайно актуальним на сучасному етапі розвитку нашої держави. У контексті подальшої розбудови суспільства виникає потреба у формуванні активної, творчої особистості учня-патріота, від діяльності якого у майбутньому значною мірою залежатиме духовний розвиток і добробут Української держави. Чітке визначення ідеалів патріотичного виховання і ціннісних орієнтацій учнів сприятиме оптимізації цього важливого напрямку виховання та подолання негативних явищ у суспільній свідомості, зокрема відсутності у деякого з молодих людей чітких світоглядних основ поведінки і діяльності, байдужості до державних проблем, низького рівня моральності та культури.

Перехідний етап розвитку, в якому знаходиться наше суспільство, неминує веде до зміни ідеології та системи цінностей. Це викликає відповідно зміни у соціальному замовленні освіти. Характерною особливістю зламних моментів завжди були вибір або перебудова шляхів розвитку системи виховання та навчання. Проте, якщо зміст навчання значно легше зорієнтувати на соціальне замовлення, то виховний аспект не завжди враховується відповідно до вимог часу.

На сучасному етапі розбудови нашої держави величезного значення набуває необхідність удосконалення інституцій вищої освіти як щодо змісту, так і стосовно системи виховання, бо саме від фахівця нової генерації залежить майбутнє країни. Духовна криза, в якій перебувають чимало наших співвітчизників, загрожує кризою соціальною і національною, втратою людьми моральних орієнтирів, гострою поляризацією, розшаруванням суспільства і знеціненням духовних ідеалів.

Не виключено, що у вирішенні цієї проблеми зможе допомогти не така вже й далека теорія та історія вітчизняної педагогіки, а саме вивчення й

аналіз з точки зору сьогодення цілісної поетапної системи патріотичного виховання молоді у радянські часи.

Саме тому, дослідження соціально-педагогічних основ патріотичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського, для нас, стає як ніколи актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багатогранна спадщина В. Сухомлинського є предметом досліджень багатьох українських науковців. Значним внеском у вивчення життя і практичної діяльності, різноманітних граней педагогічної системи В. Сухомлинського стали праці Р. Атаяна, І. Беха, А. Борисовського, М. Богуславського, М. Вашуленка, Г. Волкова, С. Заволоки, М. Мухіна, А. Розенберга, О. Савченко, О. Сухомлинської, В. Смаля, М. Ярмаченка та ін.

Дидактичний аспект проблеми досить ґрунтовно досліджено М. Антонцем, управлінський – І. Остапівським, питання педагогічної майстерності вчителя – А. Луцюком, організації позакласної роботи – Т. Остапівською, спільної діяльності сім'ї та школи із виховання підростаючих поколінь – Л. Бондар.

Окремим аспектам педагогічної системи В. Сухомлинського присвячені наукові праці М. Библюка, Т. Будняк, М. Левківського, Л. Мілкова, О. Петренко, Л. Петрук, Л. Сіднева, О. Соколовської, З. Шевців, К. Юр'євої. У дослідженнях цих та інших авторів визначено внесок ученого в розвиток вітчизняної педагогічної науки. Зокрема, широко розроблене В. Сухомлинським питання патріотичного виховання молодших школярів було предметом наукового дослідження М. Базилевич [3, 4].

Значну увагу у сфері патріотичного виховання привертають наукові доробки Т. Врублевської, Л. Костенко, В. Кременя, В. Матешука, В. Постоного, В. Расвської, О. Сухомлинської, К. Чорної та ін.

Різноманітні складові патріотичного виховання розкрито у сучасних наукових дослідженнях вчених: Т. Гавлітіної, Г. Гуменюк, В. Гонського, М. Качур, В. Каюкова, О. Коркішко, В. Кіндрата, В. Коваль, І. Мартинюка, П. Онишук, В. Поплужного, Ю. Римаренка та ін.

Проте дослідження соціально-педагогічних аспектів патріотичного виховання у наукових поглядах В. Сухомлинського в педагогічній науці є фрагментарними та тенденційними, тому і обрані темою нашого наукового пошуку.

Метою нашої статті є аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського присвяченої соціально-педагогічним аспектам патріотичного виховання учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм

являє собою свого роду моральний фундамент суспільної і державної будівлі, опору його життєспроможності, одна із першочергових умов ефективності функціонування системи соціальних і державних інститутів.

Патріотизм (від гр. *patriotes* – батьківщина) – любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей. Патріотизм проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне і що любить особистість.

В Україні патріотизм повинен бути введений в ранг національно значимої і об'єктивно необхідної цінності, тому що він являє собою одне з найбільш глобальних людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями. У суспільстві що склалось і розвивається засвоєння патріотичних цінностей і норм життя – це перш за все об'єктивний, керований процес. Патріотизм не закладений в генах, він явище соціальне по своїй природі і тому не успадковується, а формується.

Патріотизм – одна з найважливіших рис всебічно розвиненої особи. У школярів повинне вироблятися відчуття гордості за свою Батьківщину і свій народ. Роль школи в цьому плані неможливо переоцінити.

Виховання патріотизму сучасні вчені розуміють як “формування гармонійної, розвиненої, високо освіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально – творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю” [4, 6].

Звісно, патріотизм – це явище соціально-історичне, яке в різні епохи наповнюється різним змістом. Але воно є поштовхом і для формування соціально-активної особистості. Патріот завжди готовий стати до захисту своєї Вітчизни. Він виступає як активний борець проти того, що заважає розвитку держави, поліпшенню життя народу. Позитивно зорієнтована соціалізація особистості сприяє соціальному розвитку, самовдосконаленню та самореалізації особистості, що у кінцевому результаті впливає на відродження суспільства. Саме від уваги до соціальних і гуманітарних проблем, від обсягу суспільних ресурсів, які спрямовуються на їх вирішення, залежать шляхи й темпи розвитку держави.

Соціальні реалії, що склалися нині, вимагають нових підходів до проблем патріотичного виховання особистості. Це зумовлено змінами

суспільної свідомості у зв'язку з визнанням людини як найвищої цінності. Практика патріотичного виховання молоді характеризується суперечностями, спричиненими недоліками суспільного розвитку [2].

Патріотичне виховання підростаючого покоління – основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Цей процес тривалий за часом, складний за змістом і достатньо розбалансований з погляду методичного здійснення. Патріотичне виховання учнівської молоді завжди було одним з найважливіших завдань школи, адже дитинство і юність – сама благодатна пора для виховання відчуття любові до Батьківщини. Під патріотичним вихованням розуміється поступове і неухильне формування у учнів любові до своєї Батьківщини.

В. Сухомлинський писав: “Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань нерозривно пов'язане з розумовим, моральним, трудовим, ідейно-світоглядним, естетичним, емоційним становленням особистості. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яке проникає в усе, що пізнає, знає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людину, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною, емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею” [11, 32 – 35].

Отже, патріотична система виховання учнівської молоді, на думку В. Сухомлинського, повинна мати на меті формування патріотично-соціально-активних молодих людей. Таким чином, патріотизм визначають як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, до свого народу, відповідальність за долю Вітчизни, готовність служити її інтересам [7, 5 – 13].

Соціально-педагогічна та патріотично-виховна діяльність є особистісно зорієнтована, оскільки зосереджується на вирішенні індивідуальних проблем, які виникають у процесі соціалізації конкретної людини, засобами вивчення її особистості та довкілля, складання індивідуальної програми допомоги; сприяє дітям і молоді зорієнтуватися у вирі суспільних подій та явищ, в оволодінні соціальним досвідом, самостійному пошукові професійного і життєвого шляху та є складовою навчально-виховного процесу школи, його невід'ємною підсистемою. Проблема виховання патріотичних цінностей засобами слова, на думку В. Сухомлинського, – одна з найскладніших і найгостріших проблем, над якими треба працювати і в теоретичному, і в практичному планах, адже слово вчителя, як

інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Особливу увагу В. Сухомлинський приділяв школі як осередку патріотизму і культури. Проте цю роль, на його думку, вона може виконати лише за умови, що в її діяльності пануватимуть чотири культури: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова [9, 23 – 27].

Вивчення проблем соціально-педагогічної та патріотично-виховної діяльності, соціалізації в Україні спирається на значний вітчизняний теоретичний і практичний досвід. До такої педагогічної спадщини належить творчий доробок В. Сухомлинського, колом наукових інтересів якого були ідеї гармонізації взаємодії особистості та соціального середовища. Ним досліджувалися проблеми, які в сучасних умовах визнані як соціально-педагогічні. Педагог вивчав соціалізацію дитини у той час, коли в радянській педагогіці соціалізація ігнорувалася навіть на рівні термінології.

В. Сухомлинський, торкаючись проблеми соціалізації, писав: “У людині її людські риси формуються тільки тому, що з першого подиху свого життя вона – істота суспільна. Суспільна сутність людини виявляється в її стосунках, взаєминах з іншими людьми. Пізнаючи світ і себе як частину світу, вступаючи в стосунки з людьми, які задовольняють її матеріальні й духовні потреби, дитина включається в суспільство, стає його членом. Це процес прилучення особистості до суспільства, який вчені називають соціалізацією” [13].

Обсяг поняття “соціалізація” значно ширший ніж “виховання”. Виховання має метою насамперед систему спрямованих впливів за допомогою яких намагаються приписати бажані якості та властивості, тоді як соціалізація включає також непередбачені спонтанні впливи, через які відбувається прилучення до культури і набуття повноправного статусу громадянина держави [1, 12 – 15].

Перевіркою ефективності виховання і важливою життєвою школою виступає вся наша дійсність. В. Сухомлинський був прихильником ранньої соціалізації дитини, його раннього прилучення до моральних, патріотичних і духовних цінностей суспільства: “Пізнання дитиною навколишнього світу і самого себе не повинно бути одностороннім. Пізнаючи світ і самих себе, діти зобов’язані по крупинці пізнавати свою відповідальність за матеріальні і духовні цінності, створені старшими поколіннями” [14, 187].

На жаль процес навчання в епоху новітніх технологій не забезпечує інтеріоризацію зовнішніх впливів у внутрішні мотиви поведінки особистості учня. Але є такий вид діяльності, що являється провідним для підлітка і повинен виконувати цю

складну функцію взаємодії дорослих і дітей. Про цей вид провідної діяльності майже не згадують чи згадують дуже рідко – це інтимно-особистісне спілкування з дитиною. В зв’язку з акселерацією, швидким розвитком особистості цей вид діяльності, як провідної в підлітковому віці, починає вже проявлятися і в молодшому шкільному віці, а також має бути використаний і в юнацькому віці, тобто необхідно розширити вікові рамки дії цього ефективного виду впливу на становлення морально-патріотичної поведінки учнів і взагалі гармонійного розвитку особистості учня. Зазначимо, що В. Сухомлинський досить широко використовував цей вид діяльності в спілкуванні з учнями своєї школи, особливо, коли проводив довірливі бесіди, подорожі на природі тощо.

Майже в кожному творі В. Сухомлинського можна знайти роздуми про виховання гуманності, людяності. Своєю практичною діяльністю він доводив, що всі морально-патріотичні принципи припускають людське, співчутливе, дбайливе відношення людини до людини, яке повинно виявлятися в конкретних практичних справах. Педагогічний колектив Павлишської школи під керівництвом В. Сухомлинського організував діяльність школярів так, щоб турботу про інших вони проявляли без розрахунку на похвалу або винагороду, щоб прагнення творити добро для людей стало звичайною для них нормою поведінки [10, 71 – 77].

Педагогічні переконання В. Сухомлинського побудовані на педагогічному оптимізмі. Він заявляв про свою непохитну впевненість у тому, що немає дитини, яка не могла б стати, при належних зусиллях вихователя, людиною патріотом, морально вихованою, працелюбною. Віра в дитину – фундамент педагогічного оптимізму.

Першим проявом патріотизму як основного вияву патріотичного виховання для учнівської молоді є наполегливе навчання, оволодіння знаннями та передовими відкриттями. Зрозуміло, що на сьогоднішній день це загальне положення потребує суттєвого уточнення, а саме: оволодіння знаннями з метою їх застосування на благо Вітчизни. Виховання у підростаючого покоління патріотичних почуттів передбачає усвідомлення ними необхідності самовіддано працювати для народу, піклуватися про його майбутнє, дбати про зміцнення своєї Батьківщини. Патріотичне виховання школярів повинно мати на меті і становлення їх як громадян, що глибоко усвідомлюють свої завдання в розбудові нашої держави. Це важливо тому, що молоді люди у більшості схильні відстоювати свої права, зовсім не згадуючи при цьому про свої обов’язки. Проте

в суспільстві не буває прав без обов'язків – вони поєднані.

У праці В. Сухомлинського “Як виховати справжню людину” подається моральний ідеал, який увібрав у себе найкращі риси менталітету українського народу. В ній розкриваються конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації тощо. Подаються вони у вигляді правил, законів, таких як: 14 Законів дружби, правил “Десять не можна”, “Дев'ять негідних речей” та інші, що складають азбуку моральної культури. В ній розкриваються зміст і методика роботи з виховання у дітей любові до Батьківщини і громадянства, ставлення до людей і обов'язку перед ними, ставлення до батьків, рідних, близьких, розуміння життя, добра і зла в ньому, виховання високих моральних якостей і норм поведінки тощо. На підставі багаторічної практичної роботи в школі автор у цій праці вперше у вітчизняній педагогіці глибоко розкриває суть таких понять, як людяність, патріотизм, відповідальність, гідність, терпимість, тактовність. На конкретних прикладах подається методика утвердження в молодих людей почуття совісті, сорому, справедливості, скромності, щедрих, милосердя [12, 71 – 77].

В. Сухомлинський наполягав на тому, що ціль школи – “навчити дітей учитися”, сформувати почуття любові до Батьківщини, свого народу, ненависті до її ворогів, допомогти дітям усвідомити свої творчі сили і здібності, тому що “у цьому усвідомленні – сама сутність формування особистості” [14, 216]. Василь Олександрович вважав важливим якомога раніше ознайомити дітей з морально-патріотичними основами нашого суспільства, сформувати позитивне до них відношення, викликати загострений інтерес до понять добра і зла, організувати виховний процес так, щоб участь, щирість, співпереживання, співчуття, людяність виявлялися в діяльності. Коли школяр вступає в юнацький вік, школа, вихователь, суспільство, зберігаючи і розвиваючи те, що закладено в дитинстві, формують громадянина, для якого “моральні, патріотичні, політичні ідеї ... перетворюються в норми і правила поведінки. Цей процес можливий тільки при багатогранній духовній зрілості і, без якої немає устремління до ідеалу, немає живої людської особистості” [14, 384].

На думку В. Сухомлинського, однією з багатьох якостей вчителя-гуманіста є глибоке знання духовного життя і особливостей вихованців. Він стверджував, що немає дитини абстрактної, кожному властиві як загальні, типові якості, так і неповторні, своєрідні індивідуальні риси. Кожна дитина – це унікальний світ, куди

вихователь може проникнути тільки вивчивши його, адже у центрі уваги педагога – питання формування ідейності, патріотизму, громадянства, світогляду, почуття громадського обов'язку, виховання культури почуттів, працьовитості, відповідальності перед колективом і своєю совістю, розвитку здатності до самооцінки, самовиховання, поваги до людської особистості, збереження багатства кожної індивідуальності.

У працях “Духовний світ школяра”, “Народження громадянина” В. Сухомлинський створив ідеал справжньої соціально-активної людини патріота, якій притаманні такі риси характеру: відданість рідній землі, рідному народові, обов'язок перед ним, любов до рідної мови, повага до старших, любов до матері й батька, бережливе ставлення до природи, доброта, працелюбність. У цих творах розкриваються конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації. Ідеал справжньої людини визначається В. Сухомлинським на засадах загальнолюдських цінностей і народної педагогіки, об'єднує найкращі риси менталітету українського народу.

Сутність морального-патріотичного виховання полягає в тому, що людина утверджує в собі свою природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі і в навколишньому житті. Це виховання зорієнтоване на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які носять універсальний, вселюдський характер і являють собою необхідний елемент людяності. Мотиваційну основу цього процесу складають різні (зовнішні і внутрішні) чинники, але головним з них є віра в ідеали добра, правди, справедливості, чесності тощо та прагнення наблизитися до них.

Як зазначав В. Сухомлинський, виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань неможливо відокремити від складного цілісного процесу формування особистості. Джерелами патріотичного виховання є рідне слово батька і матері, колискова пісня, культ Матері та Батька, рідна оселя, садиба, Батьківщина, героїчне минуле народу, життєдіяльність історичних постатей народу (політичних діячів, вчених, письменників, діячів мистецтва і культури), конкретна діяльність особистості щодо матеріального та культурного збагачення своєї країни [8, 15 – 17].

В арсеналі діяльності з патріотичного виховання підрастаючого покоління є багато засобів і методів впливу. Однак головне – це включення кожної особистості в конкретну діяльність з творення й примноження багатства і краси своєї Вітчизни. Патріотичне виховання передбачає вироблення стійких морально-етичних знань, соціально-психологічних навичок поведінки

молоді в суспільстві, розвиток громадянської активності.

В. Сухомлинський вважав, що школа повинна виховувати у молоді прагнення до беззавітного служіння Батьківщині, до активної трудової і суспільної діяльності. Визначаючи радянський патріотизм як “благородну любов радянського народу до своєї Вітчизни” [5] український вчений підкреслював, що одним з головних виховних завдань школи є підготовка учнів до простої повсякденної праці, праці для суспільства як до патріотичної діяльності, причому сама діяльність дітей, що організовувалась педагогом з даною метою, являє рушійну силу формування особи громадянина, що росте.

Теоретичні передумови патріотичного виховання учнів закладені у працях В. Сухомлинського підкреслювали діяльний характер патріотизму, необхідність учити дітей шукати своє місце у житті країни, залучати їх до боротьби з недоліками у житті суспільства.

В. Сухомлинський також указував і на складності у вихованні патріотизму, пояснюючи їх тим, що в повсякденному житті ми не зустрічаємося з мірою, за допомогою якої можна було б виявити цю “тяжко зрозумілу цінність” – патріотизм. Любов до Вітчизни стає силою духу тільки тоді, коли у людини відображені в свідомості образи, пов’язані з рідним краєм, мовою, коли з’являється відчуття гордості від того, що все це – твоя Батьківщина [6].

Висновки. Вирішення назрілих проблем на зламі тисячоліть потребує виховання в людини інтелектуально-особистісних якостей, які б сприяли розвитку в неї високого рівня професіоналізму. Сучасні соціально-економічні перетворення в українській державі, духовне відродження нації потребують активізації процесу розвитку особистості. Провідна місія при цьому покладена на систему освіти. Підготовка молоді до життя у демократичному суспільстві здійснюється відповідно до поглядів відомих педагогів, таких як В. Сухомлинський, ідеї якого знаходять впровадження і в сучасній системі освіти, навчання, виховання.

Патріотичне виховання – історично зумовлена сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь. Патріотичне виховання також ґрунтується на соціально-педагогічних засадах які передбачають вагомий знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах

суспільного життя, що в свою чергу передбачає успішну соціалізацію особистості у соціумі, яка здатна реалізувати свій патріотичний потенціал на благо Батьківщини.

Погляди та наукові доробки В. Сухомлинського щодо виховання особистості й сьогодні активно вивчаються та аналізуються. Його соціально-педагогічні засади виховання особистості базуються на моральності, духовності, формуванні культури почуттів, сім’ї та родинному вихованні, патріотизмі і громадянськості, та при цьому залишаються актуальними й привертають увагу до твердження, що особистість повинна реалізуватися у контексті соціального запиту та педагогічного впливу, що зумовлює стійку соціальну активність, патріотичний запал, громадянську позицію у демократичному суспільстві.

1. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій / А. Бойко // Рідна школа. – 1999. – №10. – С 12 – 15.

2. Карпенчук С. Теорія і методика виховання: Навч. посібник / С. Карпенчук – К.: Вища шк., 1997. – 258 с.

3. Кіндрат В.К. Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Кіндрат В.К. – К., 1998 – 36 с.

4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – С. 6.

5. Куберский И. Энциклопедия для педагога / И. Куберский – Санкт – Петербург, 1997 – 576 с.

6. Педагогічна енциклопедія. Т. 3. М.: Вид-во “Радянська енциклопедія”. М.: 1996. – 879 с.

7. Розенберг А. Системний підхід у педагогіці В.О. Сухомлинського / А. Розенберг // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 3. – С. 5 – 13.

8. Савлук А. З досвіду впровадження спадщини В.О. Сухомлинського в практику / А. Савлук // Початкова школа. – 1995. – № 9. – С. 15 – 17.

9. Савченко О. Внесок В.О. Сухомлинського в теорію розвиваючого навчання / О. Савченко // Європейська педагогіка і В.О. Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст. – К., 1993. – С. 23 – 27.

10. Савченко О. Товариство послідовників ідей В. Сухомлинського / О. Савченко // Початкова школа. – 1998. – № 6. – С. 71 – 77.

11. Савченко О. Цілі освіти у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського / О. Савченко // В.О. Сухомлинський і сучасність. – Чернігів, 1996. – вип. 2. – С. 32 – 35.

12. Скрипник М. Уроки мислення В. Сухомлинського / М. Скрипник // Педагогіка і психологія. – 1996. – №3. – С. 71 – 77.

13. Сухомлинський В. Вибрані твори: В 5 т. / В.Сухомлинський – К.: Рад. шк., 1976. – Т.1. – 448 с.

14. Сухомлинський В. Сердце отдаю детям / В. Сухомлинський – К.: Высшая школа, 1974. – 514 с.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014